

(אף שבפירושו לש"ס (זבחים מא, ב) הוא כן מפרש מלה זו: "כניסת חבורת עצתו ומהמסכימים לדעתו אשר דברי סתרו אליהם").

ונראה לומר, שכך תיבה זו ממש (כפירוש - בני ביתו) היתה בלע"ז בזמנו של רש"י (מה שאין כן בפרטים שמביא בפירושו לש"ס).

וצריך עיון גדול - מדוע רגילים לבטא תיבה זו פמליא, ולא כלע"ז הנ"ל ובכמה וכמה שפות. וראה ירושלמי סוטה (ספ"ה): "ומגדולי פמיליאי שלו" (ביו"ד אחר המ"ם). ובקרבן העדה שם: "ויותר נראה לומר שפירושו מבני משפחתו הי' ופמיליאי בלשון לע"ז כן".

וירדו בדגת הים: ...זכה, רודה צחיות וצנהמות, לא זכה, נעשה ירוד לפניהם, והחיי מושלת בו.

לגבי "לפניהם" (לשון רבים) הכולל חיות ובהמות, נקט רש"י "נעשה ירוד", ואילו לגבי חיי נקט "מושלת בו".

וטעמו ונימוקו עמו: הבהמה ניתנת יותר לשליטת האדם מאשר החיי. ולכן מובן שהאדם "ירוד" אף לפני הבהמה, אך רק החיי (גם) "מושלת בו".

א, כטל

ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהי לאכלה: ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיי את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן

לכם יהי לאכלה ולכל חית הארץ: השוה לכם צהמות וחיות למאכל, ולא הרשה להם לאדם ולאשתו להמית צרי' ולאכול צשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם. וכשצאו בני נח התיר להם צשר, שנאמר (נח ט, ג) כל רמש אשר הוא חי וגו' כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל.

השוה להם צהמות וחיות למאכל, ולא הרשה להם לאדם ולאשתו להמית צרי' ולאכול צשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם

צריך ביאור:

א. איזו קושי יש כאן בפשוטו של מקרא.

ב. מדוע זקוקים אנו ללימוד זה, והלא זוהי משמעות הכתוב "הנה נתתי לכם את כל עשב גו' לאכלה", היינו שהתורה התירה אכילת ירק עשב (וכלשון רש"י בסיום פירושו - "כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון"), אבל לא התירה בשר.

- ג. הלא ישנם הרבה חיות טורפות שאוכלות בשר.
- ד. מהו הדיוק "ולא הרשה", ולא "אבל בשר אסור" וכיוצא בזה.
- ה. מלשון רש"י "להמית ברי" משמע שבהמה שמתה מאל"י מותרת. וקשה: מה מכריחו לפרש כן.
- ו. לשם מה מוסיף "אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם".
- והביאור:

לרש"י הי' מוקשה: מה מקום כאן, בסיפור מעשה בראשית, להודעת מאכלו של האדם והבעל חי? ועוד: לשם מה הודיע הקב"ה לאדם ולחיה את טיב מאכלם של בעלי החיים? לכן מפרש

השוה להם בהמות וחיות למאכל - כלומר: בסיום פסוק כט ותחלת פסוק ל (המלים שרש"י מעתיק בדיבור המתחיל) מודגשת העובדה שבעניני אכילה ישנה השוואה מסויימת בין אדם לבהמה (אך המקור לאיסור אכילת בשר הוא אמנם בפסוק הראשון, שבו התירה התורה ירק עשב בלבד).

והשוואה זו נוגעת לסיפור בריאת האדם. שהרי בפסוקים הקודמים למדנו על יחודו של האדם, שנברא בצלם אלקים, וכתוצאה מכך הוא מושל ושולט על שאר היצורים. ובהמשך לכך מזהירה התורה (על ידי ההשוואה לבעל חי) שעליו לדעת שעל אף עליונותו, הוא נברא, שבראו הקב"ה באופן כזה שבעניני אכילה (שבה תלוי קיומו של כל חי) הוא שווה לבעל חי.

אמנם, בפסוק הרי נאמר "ורדו בדגת הים וגו'"? לכן ממשיך

ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית ברי' ולאכול בשר - בענין זה לקחו מהם את הרשות לרדות בבהמות ובחיות. לכן מדייק "ולא הרשה לאדם ולאשתו", כי אין הוא מתכוין לאיסור של אכילת בשר, אלא לפירושו ותוכנו של רדיית האדם - "ורדו" אינו כולל רשות להמית ברי' ולאכול בשר.

מעכשיו מוכן שהאיסור אינו אלא "להמית ברי'" בלבד, היות שהמתת ברי' מבליטה את שליטתו של האדם על הבעל חי, מה שאין כן במתה מאל"י, אין סיבה לאסור את בשרה.

אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם - בזה מסביר רש"י שהשוואה היא רק מצד אחד, בזה שמאכלו של האדם (ירק עשב) הוא גם מאכלו של הבעל חי (שהרי החי אוכלת גם בשר).

וכשבאו בני נח התיר להם בשר, שנאמר כל רמש אשר הוא חי וגו' כירק עשב
שהתירתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל

כוונתו לתרץ שאלה המתבקשת מאל"י - היות שלאדם הראשון לא הותרה
אכילת בשר, כיצד מותר לנו, היום, לאכול בשר.

אך יש לדקדק בדבריו:

א. מדוע מביא גם את המקור של ההיתר (הפסוק "כל רמש וגו'"), ולא אמר
בקצרה "וכשבאו בני נח התיר להם בשר, כדלקמן" (וכיוצא בזה).

ב. מדוע משמיט את המלים העיקריות - "כל רמש אשר הוא חי לכם יהי'
לאכלה".

ג. לשם מה מוסיף "כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל".

והביאור:

לפי מה שנתבאר לעיל קשה: איך הותרה אכילת בשר לבני נח, והרי גם הם
חייבים לדעת שאינם אלא נבראים בעלמא, השוים לבעל חי באכילתם? וכדי
לתרץ קושיא זו מעתיק רש"י את הפסוק "כל רמש וגו'", מביא גם את סיום
הכתוב ("כירק עשב נתתי לכם את כל"), ומוסיף "שהתירתי לאדם הראשון":

ביטולו של איסור זה אינו מצביע על כך שאצל בני נח לא קיימת ההגבלה
האמורה. אלא, זהו היתר, וסיבת ההיתר היא בדיוק אותה סיבה שבשבילה התיר
הקב"ה "ירק עשב - שהתירתי לאדם הראשון". ומהי הסיבה - כדי לשמור על
בריאותו של האדם.

לכן משמיט את המלים "לכם יהי' לאכלה", כי כוונתו להדגיש את טעם ההיתר
("כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון"), לא את ההיתר עצמו.

ב, ב

ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל
מלאכתו אשר עשה

ויכל אלקים ביום השביעי: רצי שמעון אומר: בשר ודם שאינו יודע עמיו ורגעיו, לריך
להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שידע עמיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה
ונראה כאילו כלה בו ציוס. דבר אחר: מה הי' העולם חסר מנוחה, באת שבת באת
מנוחה, באתה ונגמרה המלאכה.

בשר ודם שאינו יודע עמיו ורגעיו לריך להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שידע
עמיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ציוס